שמעתא עמיקתא

גליון תרמ"ט | פרשת אח"מ – קדושים | תשפ"ה | קהילת חניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובב"א

שמעתא אליבא דהלכתא

משיעורי הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א
מו"ץ וראש כולל הוראה רמות

האם מותר בספה"ע לסדר הזקן לצורך פגישה

א. מנהגי אבלות בימי ספה"ע. **ב.** טעם המנהג. **ג.** זמן האבילות. **ד.** גדר איסור תספורת. **ה.** תספורת השפה ושער הזקן. **ו.** רגיל להסתפר כל שבוע. **ז.** במקום הפסד ממון. **ח.** נשים באיסור תספורת. **ט.** שער שאר הגוף.

א. מנהגי אבלות בימי ספירת העומר

איתא **ביבמות** (סב:) שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לר"ע מגבת עד אנטיפרס וכולן מתו בפרק א' מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, והיה העולם שמם עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם כו', תנא כולם מתו מפסח ועד עצרת.

ועי' **בתשובת הגאונים** (שערי תשובה סי' רעח) שכת' שהטעם שאין מקדשי' ואין כונסין בין פסח לעצרת, לא משום איסור הוא, אלא משום מנהג אבלות, שכך אמרו חכמים י"ב אלפים זוגים תלמידים היו לו לר"ע כו', ומאותה שעה ואילך נהגו ראשונים בימים אלו שלא לכנוס בהן, ומי שקפץ וכנס אין אנו קונסי' אותו לא עונש ולא מלקות, אבל אם בא לשאול לכתחילה אין מורי' לו לכנוס, ע"כ. ומשמע מדבריו שמנהג זה שלא לישא אשה בימים אלו הוא עוד לפני זמן הגאונים.

והאבודרהם (תפלות הפסח עמ' רמה) כת' שנוהגין בקצת מקומות לא לישא אשה בין פסח לעצרת ושלא להסתפר והטעם שלא להרבות בשמחה שבאותו זמן מתו תלמידי ר"ע, מפני שלא היו נוהגים כבוד זה לזה. וכתב **הר"י בן גיאת** דוקא נישואין שעיקר שמחה חופה וכניסה, אבל ליארס ולקדש שפיר דמי. ונישואין נמי מי שקפץ וכנס אין עונשין אותו, אבל אם בא לשאול בתחלה מורין לו שלא לעשות כן, וכן הורו הגאונים. ויש מקומות שנוהגין לישא אשה ולהסתפר מל"ג לעומר ואילך שאמרו שאז פסקו מלמות, וכ"כ **אבן הירחי** (המנהיג הל' ארוסין סס"י קו) ששמע בשם **ה"ר זרחיה הלוי** שמצא כתוב בספר ישן הבא מספרד שמתו מפסח ועד פרוס העצרת, ומאי פרוס פלגא מדתנן (פסחים ו.) שואלין בהלכות הפסח קודם הפסח ל' יום ופלגא ט"ו יום קודם העצרת וזהו ל"ג לעומר, ע"כ. והובאו דבריהם **בתשב"ץ** (ח"א סי' קעח).

וכת' **הטור** (סי' תצג) דנוהגים בכל המקומות שלא לישא אשה בין פסח לעצרת, והטעם שלא להרבות בשמחה שבאותו זמן מתו תלמידי ר"ע. ויש מקומות שנהגו שלא להסתפר. ומבואר שיש מקומות שנהגו היתר בתספורת. וכן הוא **ברדב"ז** (ח"ב סי' תרפז) שיש מקומות שנהגו היתר בזה. וכ"כ **הב"ח** (אות א) וסיים דעכשיו נוהגים בכל המקומות שלא להסתפר. **והב"י** כת' שכן המנהג פשוט בינינו. וכ"כ **השו"ע** (סעי' א - ב) שנהגו שלא לישא אשה ושלא להסתפר. וכת' **הערוה"ש** (אות ג) שכן נהגו במדינות אלו.

ב. טעם המנהג

ומהראשונים הנ"ל מבואר שנהגו בזה כדי שלא להרבות בשמחה כי באותו זמן מתו תלמידי ר"ע. וכן הביא **השו"ע** (שם). **והחק יעקב** (אות ג) הביא בשם **השבהל"ט** (סי' רלה) **והרי"ו** (נתיב ה ח"ד מד, ד) עוד ב' טעמים: לפי שמשפט רשעים בגיהנם לר"י בן נורי מפסח ועד עצרת (עדיות פ"ב מ"י). ועוד שהם ימי דין על התבואה, שלכך העומר בא מן השעורים. **והט"ז** (ס"ק ב) כתב שהמנהג בכל המקומות שאין עושין נשואין אלא ביום ל"ג לא לפניו ולא לאחריו עד עצרת אבל מסתפרים אחר ל"ג בעומר (עי' בזה להלן), ומנהג זה נוקט שהעיקר שאחר ל"ג בעומר לא מתו ואפי"ה נוהגים קצת אבלות מחמת גזרת תתנ"ו שהיתה באשכנז בין פסח לעצרת.

ג. זמן האבילות

וכמ"כ מבואר בראשונים הנ"ל דנוהגין לישא אשה ולהסתפר מל"ג לעומר ואילך שאז פסקו מלמות. וכת' **התשב"ץ** (ח"א סי' קעח) דכל יום ל"ג אסור ומקצת ל"ד, ולפי **הרמב"ן** (תוה"א מהדורת שעוועל עמ' רטו) במקצת לילה סגי, ע"כ. והובא **בב"י** (או"ח סי' תצג).

וכת' **הדרב"מ** (אות א) שהמנהג פשוט להסתפר ביום ל"ג ומרבים בו משתה ושמחה קצת. וכ"כ **המהרי"ל** (דיני הימים שבין פסח לעצרת עמ' קנז סי' ח) **והמנהגים** (מהר"א טירנא עמ' סו) דיש להסתפר ביום ל"ג. וכת' **במהרי"ל** (שם עמ' קנו סי' ז) **ומהר"א טירנא** (עמ' ע אות מח) טעמים על זה. ועיי"ש **במהרי"ל** דמ"מ מקילינן ביום עצמו ולא מהלילה.

ועיי"ש **במהרי"ל** שכת' דיש נוהגים להסתפר עד ר"ח אייר, וכן מקילין קצת במקומינו. וכת' **הדרב"מ** (אות ג) דנר' שאין שום א' מן המנהגים טעות רק שלא ינהגו היתר כשניהם, כי לפי אותו מנהג שאין נוהגים בו אבלות אין להסתפר מל"ג ואילך, ואע"ג דמסתפר בל"ג בעומר עצמו מ"מ נשארו ל"ב יום, וזהו הטעם שאנו מסתפרים ביום ל"ג ולא בל"ד כי אנו מחשבים ג' ימים ר"ח אייר שני ימים ור"ח סיון יום א', אבל לאותו מנהג שנהגו היתר מל"ג בעומר אסור להסתפר בר"ח אייר וכ"ש קודם לכן, ע"כ.

וכתב **התשב"ץ** (שם) דיש להתיר ביום ל"ג לעומר אם חל בער"ש לכבוד שבת, כמו שהתירו להסתפר ערב הרגל תוך ל' לאבלות מפני כבוד הרגל וה"ה לכבוד שבת כו', ע"כ. **והדרב"מ** שם כת' בשם **המהרי"ל** (שם עמ' קנז סי' ח) שאם חל ל"ג בעומר באחד בשבת אסור לגלח בער"ש, אבל **המהר"י וייל** (דינים ומנהגים סי' נא) כתב דשרי.

וכת' **השו"ע** שנוהגים אבילות עד ל"ג לעומר (ועד בכלל), ואין להסתפר עד יום ל"ד בבקר, אא"כ חל יום ל"ג ער"ש שאז מסתפרין בו מפני כבוד השבת. **והרמ"א** כת' שבמדינות אלו אין נוהגין כדבריו, אלא מסתפרין ביום ל"ג, ובהרבה מקומות נוהגים להסתפר עד ר"ח אייר. ואין להסתפר עד ל"ג בעצמו ולא מבערב. מיהו אם חל ביום ראשון, נוהגין להסתפר ביום ו' לכבוד שבת, ע"כ. **והמ"ב** (ס"ק יא) הביא בשם **המעי"ט והא"ר** (אות ז) שמקילין להסתפר מבערב (כמו שאין אומרים תחנון בערב), וסיים **הא"ר** דמ"מ לענין נשואין לא ראיתי מקילין כ"א ביום ל"ג בעצמו ולא בלילה שלפניו, אכן כשחל ל"ג בעומר בע"ש, והוא לו שעת הדחק לעשות ביום אפשר שיש להקל לו לעשות בלילה שלפניו, ע"כ. ועי' לעיל בשם **הט"ז**. ועי' בבה"ל (על סעי' ג ד"ה יש) סיכום השיטות בזה. וכת' **בלוח אר"י** (לגרימ"ט סוף חודש ניסן) שבאר"י בני אשכנז נוהגים דיני האבלות מתחלת הספירה עד ל"ג בעומר. ולענין נישואין נהגו להחמיר עד ר"ח סיון חוץ מל"ג בעומר עצמו. ומנהג הספרדים להקל אף לענין נישואין מיום ל"ד בעומר בבוקר.

ד. גדר איסור תספורת

וכת' **הפמ"ג** (שם מ"ז סס"ק א) דהמנהג שלא להסתפר בספה"ע נוהג בימי חול המועד ותרין איסורין רביע עליה, אלא די"ל דמנהג זה לא עדיף מחוה"מ, ועל כן המותרים להסתפר במועד כמבואר **בשו"ע** סי' תקל"א (כגון הבא ממדינת הים) י"ל דה"ה בספה"ע דרשאים להסתפר. **והבה"ל** (על סעי' ב ד"ה ונוהגים) הביאו להלכה.

והאג"מ (או"ח ח"ב סי' צו) תמה על **הבה"ל** דהא אפשר שבחוה"מ התירו משום כבוד המועד כיון דלא יכלו לגלח מתחלה שהיה בשביה וכדו', ובימי ספה"ע אסור דמטעם אבלות אתינן עלה דיש לנו להצטער ולא להתיפות, ויש להתיר רק באופן שתכפוה להאיסור תספורת דספירה כגון שהיה בבית השביה זמן גדול ויצא בימי הספירה דלא חמיר מאבילות דמותר בכה"ג, ע"כ.

ולכאו' נר' דס"ל **להפמ"ג** להקל בזה משום שכן משמעות פוסקים שהביאו להלכה בסתמא את המותרים להסתפר במועד ולא כתבו שבמקומות שנוהגים אבלות מתחילת הספירה אסור להם בכל אלו (דהרי מנהג זה קדום הוא כמבואר לעיל), וא"כ משמע שמנהגי האבלות שקבלו ע"ע הוא כפי ההיתרים של חוה"מ. ואע"פ שלא מצינו היתרים אלו בבין המצרים שנוהגים בו מנהגי אבלות, י"ל דשאני התם דהוי אבלות על החורבן וחמיר טפי. ובדרך זה כת' **המאמ"ר** (שם ס"ק ב) בענין ברכת שהחיינו בימי ספה"ע שאין ללמוד מדיני בהמ"צ לכאן כי חורבן בהמ"ק חמיר לן טפי, שהרי החמירו שם בכמה דברים, ע"כ.

ה. תספורת השפה ושער הזקן

וכת' **השו"ע** (יו"ד סי' שצ סעי' א) בענין איסור תספורת בימי אבלות, דאסור לגלח שערו, א' שער ראשו וא' שער זקנו וא' כל שער שבו, ואפי' של בית הסתרים, כל ל' יום. ובענין איסור תספורת בחוה"מ נקט **הנוב"י** (או"ח ק' סי' יג - יד) בפשיטות שהאיסור הוא גם על פאת הזקן. וכן הוא **באג"מ** (או"ח ח"א סי' קסג). ולפי"ז ה"ה בענין ספה"ע, וכן פסק **הגריש"א זצ"ל** (אשרי האיש פס"ה אות ב).

אלא שלפי דברי **הבה"ל** הנ"ל י"ל דלפי משי"כ **השו"ע** (סי' תקלא סעי' ח) דכל אדם מותר ליטול שפה בחוה"מ אפי' איננה מעכבת האכילה, ה"ה בספה"ע. משא"כ לדעת **האג"מ** דיליף מדיני אבלות יש לאסור. וכן דעת **הגריש"א זצ"ל** (שם) שאסר לספר שער השפה אא"כ מפריע לו באכילתו (דבכה"ג אף בימי אבלות שרי).

ו. רגיל להסתפר כל שבוע

אלא שמצינו **במ"א** (סי' תקנא ס"ק יד) בשם **הג"א** (תענית ספי' לז) שכת' דתספורת אסור בבהמ"צ אפי' לכבוד שבת, וכת' ע"ז **המ"א** דנ"ל הטעם דבלא"ה אין רגילין לספר בכל שבוע.

פניני הלכה

השומע ברכה ואינו מבין הלשון האם יצא יד"ח

תניא (ברכות מה:) ב' שאכלו כא' מצוה ליחלק, בד"א כששניהם סופרים, אבל אחד סופר ואחד בור, סופר מברך ובור יוצא. **ופרש"י** מצוה ליחלק - ולברך כל אחד בפני עצמו, בין ברכת המוציא בין ברכת המזון.

וכתבו שם **התוס'** (מה: ד"ה שאני התם) ונשים צ"ע אם יוצאות בברכת הזימון של אנשים מאחר שאין מבינות, ויש שמביאין ראיה שיוצאות מדאמר לקמן סופר מברך ובור יוצא, מכאן משמע שאף נשים יוצאות בברכת המזון שלנו, מיהו יש לדחות אותה ראיה דשאני בור שמבין לשון הקודש ויודע קצת מאי קאמר אבל אינו יודע לברך, אבל נשים שאינן מבינות כלל מצי למימר דלא נפקי. והא דאמרינן במגילה (יז.) לועז ששמע אשורית יצא, פרסומי ניסא בעלמא שאני, כדאמרינן התם (יח.) האחשתרנים בני הרמכים מי ידעינן מאי ניהו. עכ"ד.

וכן הוא **בראא"ש** (סי' ו'), **במרדכי** (סי' קנ"ח), **בר' יונה** (לג.) **ובסמ"ג** (עשין כ"ז) [והראיה מסוגיא דמגילה כתבו הרא"ש והמרדכי משמיה דרש"י].

וכתב **הטור** (סי' קצ"ג) - אבל בברכת המזון פוטר אחד את חבירו, בד"א כשהיו שניהם יודעין לברך ברכת המזון, אבל אם אחד יודע והשני אינו יודע, מברך היודע והשני יוצא, וכגון שמבין לשון הקודש אלא שאינו יודע לברך, וצריך לכוון מילה במילה לכל מה שיאמר חבירו, אבל אם אינו מבין אינו יוצא בשמיעה, ולכך אין הנשים יוצאות בשמיעה אם אינן מבינות.

אולם **בד"מ** כת' - וכן **בסמ"ג** (עשין כ"ז קי.) דחה ראיית רש"י וכת' ולכן טוב שהנשים יברכו לעצמן. מיהו בזה"ז המנהג כרש"י ולא ראיתי מעולם מי שמיחה בדבר. וכ"כ **הב"ח** (אות ג') דהמנהג כרש"י דבכל מה שחייבות הנשים בין בתפילה בין במגילה בין בבהמ"ז סומכות אמה ששומעות מאחרים שמכוונים להוציא גם הנשים ואע"פ שאין הנשים מבינות כל עיקר.

ולדינא כתב **המחבר** (סי' קצ"ג ס"א) כדברי הטור דאם אינו מבין אינו יוצא בשמיעה. **והרמ"א** שם סתם ולא הגיה מידי. אולם בסי' קצ"ט ס"ז על דברי המחבר דנשים יוצאות בזימון של האנשים הוסיף הרמ"א אע"פ שאינן מבינות.

והמג"א בסי' קצ"ג (ס"ק ב') אחר שהביא דברי הד"מ והב"ח, כתב דנ"ל דמ"מ טוב שיאמרו מילה במילה עם המקדש והמברך, דא"א לכוון ולשמוע כמ"ש בסי' קפ"ג ס"ז. ועי' סי' קצ"ט ס"ז וריש סי' ס"ב.

ובסי' קצ"ט (ס"ק ה') על דברי הרמ"א שם [דיוצאות בזימון אע"פ שאין מבינות] כתב דמ"מ צריך שיבינו ברכת המזון כמ"ש סי' קצ"ג (לבוש). **ולחם חמודות** (פ"ז אות ט"ו) כתב דרוב נשים מבינות קצת, ועי' מ"ש שם.

ור"ל דבלבוש כתב לחלק בין ברכת הזימון לברכת המזון דרק בזימון יוצאות הנשים אע"פ שאינן מבינות, משא"כ בברכת המזון. ובלחם חמודות כתב לבאר בדעת הרא"ש (בתשובה כלל ד' סי' י"ו) דכתב דנשים יוצאות יד"ח מן האנשים, דהוא משום דבזמנו רובם היו יודעות ספר ומבינות קצת כמו הבור [וסיים דהרמ"א כתב דיוצאות אע"פ שאינן מבינות וזה צ"ע].

ובדברי הלבוש נתיישבו דברי הרמ"א [דבסי' קצ"ג סתם ולא הגיה מידי על דברי המחבר, ואילו בסי' קצ"ט כתב דיוצאות אע"פ שאינן מבינות]. דבסי' קצ"ג איירי לענין ברכת המזון, ואילו בסי' קצ"ט איירי לענין זימון דקיל טפי. מיהו מדברי הד"מ בסי' קצ"ג נראה דהמנהג היה כרש"י דאף בברכת המזון יוצאות אע"פ שאין מבינות, וכן מבואר בדברי הב"ח [וכבר עמד בזה **במאמר מרדכי** (סי' קצ"ט ס"ק ג')].

ויעוי' **בט"ז** (סי' קצ"ג ס"ק ב') שכת' דאע"ג דלא קי"ל כרש"י, מ"מ בנשים שלנו שאינן מבינות לשון הקודש ורובן אינן מברכות לעצמן, מ"מ יש להם לסמוך על רש"י, ואפי' לכתחילה יוצאות במה ששומעים, שעכ"פ זה עדיף טפי ממה שלא יברכו לגמרי.

וביאר **החת"ס** (או"ח סי' קנח) דכוונת המ"א דלא מנכר אבילות שלנו אילו היינו מסתפרין כל שבת לכן אוסרין תספורת לכבוד בשבת, אבל בעלי ברית רשאים להסתפר לכבוד המילה דשפיר מינכר אבילות אצל אחרים שלא מסתפרים. ועיי"ש בהגהותיו על **המ"א** (שם) שגם פירש כן והוסיף דמ"מ נ"ל דגידול שערות הזקן שבזה"ז, שהוא ניוול גדול מאד, יש לדונו כהא דפסק **השו"ע** שם דמי שתכפוהו אבלות של מת ושל שבת זו, והכביד שערו, מיקל בתער אבל לא במספרים, ואם יצרף לזה שום קולא, כגון להכניס ולהוציא התינוק, יש להקל שיהיה קצת מריבוי שערותיו, ע"כ. ומבואר דס"ל דשער הזקן קיל טפי דחשיב כתכפוהו אבלות דרשאי להקל שערו עכ"פ בבהמ"צ. אלא שלא היקל אלא בצירוף עוד קולא.

ובדרך זה מצינו **לנוב"י** (או"ח מהדו' ק' סי' יד) שכת' דמה שאמרו בענין איסור תספורת לאבל לאו"א דשיעור גערה ג"ח, היינו לאלו שמגלחים רק ראשם, אבל לאלו שמגלחים זקנם (ע"י מספריים או במשיחה) שיעור גערה זמן קצר יותר. וכת' **המהר"ם שיק** (יו"ד סימן שעא) דקיי"ל כפסק דהנוב"י. ודברי **הנוב"י** הובאו **בפת"ש** (יו"ד סי' שצ ס"ק ד), וכ"כ **החת"ס** (סי' שמז) וכת' דשיעור גערה לזה הוא ל' יום ואם תכפוהו שלשים לאביו ולאמו עם אבילות דרבים מי"ג בתמוז יסתפר תספורת כל שהוא ביום י"ח תמוז באופן שלא יהיה ראוי עוד לגערה, ע"כ. ולפי"ז יש מקום להתיר בספה"ע תספורת הזקן בשעת הדחק למי שרגיל בכך. בפרט אם נדמה דין תספורת דספה"ע לדין תספורת בחוה"מ כהבה"ל דלעיל, דהרי כת' **באג"מ** (ח"א סי' קסג וח"ד סי' קיא) שבזמננו שרגילין בתספורת הזקן, אין איסור בחוה"מ. אלא דעיי"ש שכת' דמ"מ אין להתיר אלא למי שיש לו צורך ביותר או מצטער ביותר, ע"כ.

ז. במקום הפסד ממון

ויעו' **בדרכ"מ** (יו"ד סי' שצ אות ג) שכת' בשם **האו"ז** (אבל סי' תמו) וז"ל: אשר שאלתני אם תוכל לספר אחר אביך תוך י"ב חדש, כי מתוך שאתה עסוק במזונותיך ומצוי בין השרים אינך יכול לסבול גידול שער, הנני מודיעך שלא הוזכר י"ב חדש לענין גידול שער רק עד שיגערו בו חבריו, ומה שנהגו י"ב חדש אינו אלא חומרא בעלמא לכבוד אביו ואמו, ולכן מותר אתה לספר כדרכך, ע"כ. וכן פסק **הרמ"א** (שם סע' ד) דבמקומות אלו נוהגין שאין מסתפרין על אב ואם כל י"ב חדש, אם לא לצורך, כגון שהכביד עליו שערו, או שהולך בין עכו"ם ומתנוול ביניהם בשערותיו. וכת' **בהגרע"א** דכוונתו להקל בהולך בין השרים רק אחר גערה.

אלא דעי' **בחת"ס** (או"ח סי' קנח) שכת' על דברי **האו"ז והנוב"י** דלעיל דלפע"ד בזה"ז קילא טובא, כי הם לא דברו אלא מגדול שער הראש דלא מנוולא כ"כ, אבל הזקן לא היו מסתפרים בלא"ה רק שפה המעכבת אכילה, והאידנא נהפוך הענין והוא מתנוול יותר כידוע, וא"כ מתוך יב"ח לכבוד בשר ודם וצורך פרנסת עצמו נילף ק"ו לימי ספירה ובהמ"צ, ע"כ.

והתפאר"י (קופת הרוכלים, כללי שמחות) כת' שבמדינות אשכנז שרגילין להסתפר הזקן בכל שבוע, ומתנוול כשנכנסים ויוצאים בין העכו"ם ויאבד פרנסתו, לא גרע מעטיפת הראש וכפיית המטה דיליף להו הש"ס מקרא ואפי"ה הקילו בהם השתא מטעם זה, והיינו בכדי גידול שער של שבוע א'. והצעתי דברים הללו לפני **הגרע"א** וקיהה בו קצת, ואפי"ה לא אמר בה לא איסור ולא היתר, כי כפי הנר' דברים הנ"ל חזקים כראי מוצק, לכן נ"ל דהמיקל לעת הצורך לא הפסיד, רק שיהיה לצורך מאד, ע"כ.

והאג"מ (או"ח ח"ד סי' קב) כת' שהעוסק באיזה מסחר שאם לא יסתפר את זקנו בספה"ע ובבהמ"צ יהיה לו הפסד ממון, מותר, כי לא נהגו במקום הפסד. אבל בשבוע שחל בו ת"ב שאסור מדינא דגמ' (תענית ל.) אין להתיר. ועיי"ש (ח"ה סי' כד אות ט) שביאר שדבר האבד שמותר היינו באופן שאם יבטל ממלאכה יצטרך ללוות להוצאתו אף אם אין לו צער מללוות, ומ"מ כה"ג בשבוע שחל בו ת"ב אסור מאחר שמדינא אסור מלהסתפר, אבל כשקשה לו ללוות, שאין לו מכירים מאלו שאפשר להם להלוותו, אין לאוסרו אף בשבוע שחל בו ת"ב כשלא ישיג מלאכה כשלא יסתפר זקנו, אף שאיסור תספורת הוא מדינא, דוודאי הוא לו כדבר האבד.

והגרשז"א זצ"ל (מעדני שלמה בהמ"צ וספה"ע עמ' יט) פסק שהנמצא בין הגויים ועלול להפסיד פרנסתו אם לא יהא מגולח ראשי להתגלח בספה"ע ובהמ"צ. ודעת **הגריש"א זצ"ל** (אשרי האיש פס"ה אות ו) שבזמנינו אין להתיר כיון שיש אנשים שונים שאינם מתגלחים כלל. **והשבט הלוי** (ח"י סי' פא אות ג) כת' בענין בהמ"צ דאף הרגילים לגלח זקנם לא מגלחים מי"ז בתמוז וההולכים להשתדל לשרי ממשלה וכדו', יש לעשות ש"ח, וראיתי למי שמקיל יותר, ולדידי צ"ע, ע"כ. ועכ"פ לפי כל הנ"ל יש לדון להתיר בשעה"ד גדול לגלח שער הזקן לצורך שידוכין בספה"ע. ועי' **בשמעתא עמיקתא** גליון צ"ז בענין תגלחת בספה"ע במקום צער.

וכ"ז בתספורת הזקן, אבל תספורת הראש משמע דאסור. אלא **שמהאו"ז** דלעיל ליכא ראיה דדלמא מנהגי אבלות דספה"מ ובהמ"צ קיל טפי. ונר' דאין חילוק ביניהם אלא שדבד"כ אין חשש הפסד וכדו' במניעת גילוח הראש. וכן **החת"ס** (שם) כת' שנהגו היתר להסתפר כשמקבלים פני שר וגדול, וראיתי רבותי התירו לא' בתוך ז' על אביו להסתפר ולהתכבס וללבוש מגוהצין לראות פני קיר"ה משום הפסד רב דממונו, וטעמם דכל מנהגי אבילות לאו דאו', וכבר התירו בזה הטשו"ע (שם סע' ב) במקום כבוד הבריות משום שהוא רק דרבנן בעלמא, ועל כן הקילו רבותינו משום כבוד המלכות אע"פ שהוא רק הפסד ממונו דלא לתחזי ולא לסתפר. ועיי"ש שלמעשה היקל בבהמ"צ אחר המתנה עד ר"ח (שיש מקלין בו) וגם תהיה בו סנדק ואז יצרף לזה עוד ב' קולות.

ח. נשים וקטנים באיסור תספורת

כת' **הרי"ף** (מו"ק יד: ברי"ף) דגרסינן **ביבמות** (מג:) רבי יוסי אומר כל הנשים יתארסו חוץ מן האלמנה מפני האיבול וכמה איבול ל' יום, אמר רב חסדא (שם ע"א) ק"ו ומה במקום שאסרו לספר ולכבס מותר ליארס, ל' של איבול שמותר לספר ולכבס אינו דין שמותר ליארס, ושמעת מינה שהאשה מותרת בנטילת שער כדקתני באבל רבתי, ע"כ.

וכת' עליו **הרמב"ן** (תוה"א עמ' קצו) אבל רש"י אינו גורס שם לספר אלא גירסתו כך היא במקום שאסור לכבס מותר ליארס כו', והדברים נראים כרש"י, ויש מחכמי הצרפתים ז"ל שפירשו נטילת שער זה שהתירו באשה במעברת סרק על פניה של מטה אבל תספורת ממש לשער ראשה אסור כל ל' אפי' באשה שהרי אין דרכה כל ימות השנה בתספורת אלא מגדלות הן שער כלילית ולמה יתירו ודברי טעם הן ונראין, ע"כ. **והתוס'** (יבמות שם ד"ה במקום) כת' כרש"י. וכת' **הרא"ש** (מו"ק סי' נג) שכן עיקר. **והרמב"ם** (אבל פ"ו ה"ג) פסק כהרי"ף. וכת' **הב"י** (יו"ד סי' שצ) דכיון **שהרי"ף והרמב"ם** מסכימים לדעת א' הכי נקטינן. **והדרכ"מ** (אות ה) כת' שנר' דאע"ג דהלכה כמיקל באבל מ"מ כיון דרבים חולקים דהיינו רש"י והתוס' והרמב"ן והרא"ש הלכתא כרבים כו', ע"כ.

והשו"ע (יו"ד סי' שצ סע' ה) פסק דאשה מותרת בנטילת שער אחר שבעה. אולם **הרמ"א** כת' דיש אוסרים, וכן עיקר. וכת' **הגר"א** דלדעת האוסרים לא התירו אלא שערה שלמטה. **והב"ח** שם כתב דבשער הצדעין שרגילה לגלח ואם לא תגלח איכא ניוול שרי. **והפת"ש** שם ציין **לפנים מאירות** (ח"ג סי' לז) שכת' דאשה מותרת להתגלח מר"ח אב עד התענית, דכיון דבאבל גופא פסק הרי"ף והרמב"ם דאשה מותרת לגלח אחר ז', נר' להקל באבלות ישנה ולסמוך במילי דרבנן על המתירין, ע"כ. אלא דעי' **בפמ"ג** (סי' תקנא מ"ז ס"ק יג) שבתספורת שוין איש ואשה לאסור עיין יורה דעה ש"צ ובש"ך שם. ואשה לאחר ז' י"ל כב"ח להתיר לגלח צדעין אפשר כה"ג כאן, ע"כ. **והמ"ב** (סי' תקנא ס"ק עט) פסק להחמיר בזה. אלא דלענין ספה"ע דקיל י"ל דיש להקל **כהפמ"א**.

ובאג"מ (יו"ד ח"ב סי' קלו) כת' אף שהיה מסתבר להתיר בתספורת לאשה בספה"ע, מאחר שגם באבלות תוך ל' מתירין הרבה ראשונים כו', **והתוס'** (יבמות מג) כת' שכיון דשריא אשה בנטילת שער בתוך שלשים שריא נמי בת"ב, וא"כ כ"ש בימי הספירה. ולכן אף **להרמ"א** שמחמיר, אולי יודה שיש להקל בימי הספירה ובבהמ"צ, כיון שהוא רק מנהג יש להקל כהמתירים. ומ"מ נר' הדין שראוי להחמיר אם אינו נחוץ כ"כ, ע"כ. ונר' לפי הנ"ל דלצורך שידוכין יכולה להקל אף בשער הראש, וכן ראיתי שפסק **הגרשז"א זצ"ל** (הליכ"ש בהמ"צ פי"ד הגה י) להקל אף בימי בהמ"צ עכ"פ עד שבוע שחל בו ת"ב.

ולפי"ז י"ל דה"ה בענין קטנים דמבואר **בנקה"כ ובדגמ"ר** (יו"ד סי' שמ על דברי הט"ז ס"ק טו) דקטנים אינם בכלל אבלות. ודעת **האול"צ** (ח"ג פי"ז אות ט) להקל לגמרי תספורת לנשים וקטנים בספה"ע. ודעת **הגריש"א זצ"ל** (הל' חג בחג ספה"ע פ"ז הגה 58 - 59) שאסורים בו אם לא במקום צורך ומ"מ תספורת ראשונה שמספרים ילדים בני שלש ("חלאקה") מותרת בכל ימי הספירה.

ט. שער שאר הגוף באשה

ועכ"פ שיער שאר הגוף, שרי דהרי להלכה אף למחמירים באשה לאחר ז' מתירים בשער הגוף כנ"ל בשם תוס'. **והכס"מ** (אבל שם) הביא פירוש התוס'. ויעוי' **בתוס'** במו"ק (יח. ד"ה ואיסתייעא) שכת' שבהלכות גדולות אמרינן דהאשה מותרת בנטילת שער לאחר שבעה ונר' דבאשה נשואה דוקא קא' ומיירי במעברת סרק על פניה וטופלה בסיד שהוא משום תכשיט שלא תנוול על בעלה, ע"כ. וכן דעת **הגריש"א זצ"ל** (אשרי האיש פס"ה אות ב) דשיער הגוף מותרת לגלח, ע"כ.

מסקנא דדינא

א. נוהגים שלא לישא אשה ושלא להסתפר בימי ספירת העומר. איסור זה כולל אף שער הזקן. ויש מקילין לספר השפה, ויש מקילין רק כשמעכבת האכילה. **ב'** י"א שאין נשים אסורות בתספורת. וי"א שמ"מ ראוי שיחמירו על עצמן אם אין הדבר נחוץ, וכן המנהג הפשוט אצל בני אשכנז. ומ"מ אף למחמירים, שער שאר הגוף מותר. **ד'** קטנים מעיקר הדין אינם בכלל איסור תספורת, אלא שנהגו שלא לספרם אם לא במקום הצורך. **ה'** מי שנאנס ולא יכל להסתפר לפני ספירת העומר מחמת אונס ידוע, אפי' אינו ידוע שהוא עצמו נאנס, י"א שמותר לו להסתפר. ויש מחמירים. ואם לא יכל להסתפר זמן ארוך לפני ספה"ע מחמת האונס לכו"ע רשאי להסתפר. **ו'** י"א שהעוסק במסחר שאם לא יספר זקנו בימי הספירה יהיה לו הפסד ממון, כמו שמצוי באנשי מסחר בחו"ל, מותר לו להתגלח כי לא נהגו להחמיר במקום הפסד. **ז'** לצורך שידוכין במקום דוחק גדול (כגון במעוכב שידוך וגידול השער גנאי לו וכדו') יש מקום להקל לו לסדר הזקן. וכן הדין בבחורה בזמן שידוכין שרשאית להקל בזה במקום הצורך.

ולדינא כתב **המשנ"ב** (סי' קצ"ג ס"ק ה') דיש פוסקים שסוברין דבלשון הקודש יוצא אדם ידי חובתו בשמיעה, אע"פ שאינו מבין הלשון (משא"כ בשאר לשונות דלכו"ע אינו יוצא אם אינו מבין הלשון), וכן המנהג שנשים יוצאות ידי חובתן בשמיעה מהמברך אע"פ שאין מבינות כלל. ואפי' בקידוש שהוא דאו' לכו"ע להנשים, אפי' הכי יוצאות בשמיעה, וכן עמי הארץ אע"פ שאין מבינים דברי המקדש. ומ"מ יותר טוב שיאמרו אחרי המברך והמקדש מילה במילה בלחש אם אפשר להם דבזה יצאו לכל הפוסקים.

וא"כ למעשה היה נר' דלנוהגים כהמחבר אין אדם יוצא בשומע כעונה אא"כ מבין הלשון שאומר המברך אפי' מברך בלה"ק, ואילו למנהג בני אשכנז כל שמברך בלה"ק יוצא השומע אפי' אינו מבין הלשון.

אולם **בכנה"ג** שהיה מפוסקי ספרד כתב (שיירי כנה"ג סי' קצ"ג הגהות ב"י אות ב') דהמנהג כרש"י בכל מה שחייבין בין בתפילה בין במגילה בין בברכת המזון סומכות אמה ששומעין מפי אחרים שמכוונים להוציא הנשים, ואע"פ שאין הנשים מבינים כל עיקר. וכן נראה מדברי **היפה ללב** (לגר"ר ניסים יצחק פלאג'י זצ"ל - ריש סי' קצ"ג) דכן היה המנהג אף אצל בני ספרד.

ומצינו **במחבר** בסי' קפ"ה ס"ג שכת' דיש מי שאומר דבעה"ב עם בניו ואשתו צריך לברך בקול רם כדי שיצאו בברכתו. והקשה **המג"א** (ס"ק ב') דצ"ע למה כת' יש מי שאומר, שהרי מילתא דפשיטא כיון שאין יודעים לברך שצריך להוציאם כמ"ש ריש סי' קצ"ג.

וכת' **הברכ"י** (ס"ק ג') דהמעיין בב"י יראה דמקור דין זה הוא מהכל בו בסי' כ"ה, ושם מבואר דדעתו דנפיק בשמיעה אף אם אינו מבין לשון הקודש, וכרש"י שהביא הב"י בסי' קצ"ג, דכן פשט המנהג. ומש"ה כת' הב"י בלשון יש מי שאומר להורות דזה מח'. ובסי' קצ"ג סתם כהר' יונה הפך סברא זו, ואפשר דהכי אורחיה דמרן כמ"ש בסי' קפ"ב כ. עכ"ד [הברכ"י].

ומצינו עוד **בארץ חיים** (מנהגי א"י לגר"ח סתהון זצ"ל - או"ח סי' קצ"ג) דכתב דהמנהג הנזכר הוא מנהג קדום, כנזכר בכל בו, והיינו טעמא דנהגינן בזה דלא כפסק מרן בסי' קצ"ג. וכמ"ש בכללים סי' ה'. וע"ש סי' ז' [דהביא שם דברי הש"ך ביו"ד ס"ס רמ"ב דאפי' אין מרן מזכיר המנהג אך שכותב בסתם בלשון וי"א, כוונתו בזה דאם יש מקומות שנהגו כהי"א יש להם על מה לסמוך, ומש"ה הביא סברת הי"א].

וכן מתבאר מדברי **כה"ח** (לגרי"ח סופר זצ"ל – סי' קצ"ג ס"ק ב'). וכתב שם דמ"ש המג"א דמכל מקום טוב שיאמרו מילה במילה עם המקדש והמברך, נראה דהיינו דוקא אם אפשר להם שיאמרו עם המברך, וגם שהמברך ממתין להם עד שיאמרו עמו, אבל אם לא אפשר, יש לסמוך ארש"י אפי' לכתחילה, דזה יותר עדיף ממה שלא יברכו לגמרי וכמ"ש הט"ז.

העולה לדינא - א. מי שאינו מבין לשון המברך, מן הראוי שיברך בעצמו ולא יצא ידי"ח ע"י אחר אף שמברך בלשון הקודש. **ב.** אם אינו יודע לברך בעצמו [והמברך מברך בלה"ק והוא אינו מבינה], אם יכול לחזור אחר המברך מילה במילה יעשה כן, ואם אי אפשר לו לנהוג כן, יכול לצאת ידי"ח ע"י שמיעת המברך אע"פ שאינו מבין דבריו [כיון שמברך בלה"ק].

נכתב ע"י

הרה"ג הרב שמעון פלולי שליט"א

מו"ץ הקהילה החרדית מעלה אדומים

פניני מוסר

ימי ספירת העומר

ענין הספירה לזכור חסד ה' שטיהרנו מטומאת מצרים - "צריך שיכוון האדם בספירה זו לטהר עצמו ומחשבותיו להיות מוכן ומעותד ליום החמישים שניתן בו התורה הקדושה, וכן עשו ביציאתן ממצרים מתוך כור הברזל מוטבעים באותה טומאה רצוצה וכמעט היו נשקעים בחמישים שערי טומאה...

והקב"ה בכוחו הגדול ובזכרו את ברית אבותנו, כביכול הוצרך לנטות זרועו להוציא ישראל מביניהם ומכח הטומאה שלהם, וזהו שעשה שפטים בהם ובאלוהיהם וקרבנו לפני הר סיני ונתן לנו את תורתו, וכדי שנזכור זה החסד הגדול צונו שנספור בכל שנה אלו נ' יום מיום יציאתנו ממצרים עד יום מתן תורה...

ובכל יום שאנו באים במספר מכוונים בו לצאת משער אחד של טומאה ולהכנס בשער של טהרה בהטהר לבבנו ומחשבותינו במעשינו הטובים". (ספר סדר היום, סדר ספה"ע)

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"